

УСЛОВИ ЗА АНГАЖМАН (ToR)

ИЗРАБОТКА НА ПРОЦЕНКА НА ПОТРЕБИ

за деца без родителска грижа и деца во ризик да ја загубат родителската грижа

Податок	Опис
Нарачател	СОС Детско село
Вид ангажман	Надворешен експерт или експертски тим
Географски опфат	Скопски, Вардарски и Југоисточен плански регион
Предвиден период	05 октомври – 15 декември 2026 година
Препорачан ангажман	35 експертски дена
Краен рок за пријавување	01 октомври 2026 година

1. Контекст

Конвенцијата на ОН за правата на детето и Насоките на ОН за алтернативна грижа за децата претставуваат клучна рамка за работата на СОС Детско село. Организацијата има потреба од ажурирана и локално заснована проценка на состојбата на децата без родителска грижа и децата во ризик да ја загубат родителската грижа, како основа за идно програмско планирање, партнерства и застапување.

Проценката треба да го продлабочи постојното знаење за прекршувањата на правата на децата, причините и механизмите што ги создаваат или засилуваат ризиците, расположливите услуги и институционални одговори, како и празнините што бараат приоритетна и одржлива интервенција.

2. Цел на ангажманот

Целта на ангажманот е да се изработи квалитетна, применлива и на докази заснована проценка на потребите, која ќе обезбеди приоритизирани препораки за подобрување на заштитата, грижата и поддршката на целната група во избраните региони.

3. Специфични цели

- да се анализира локалниот социјален, економски, демографски, политички и институционален контекст и неговото влијание врз правата и благосостојбата на целната група;
- да се утврдат карактеристиките, бројноста, географската распределба и благосостојба на целната група, како и најчестите прекршувања на нејзините права и непосредните, основните и структурните причини за тие прекршувања;
- да се мапираат и оценат услугите, институционалните одговори, ресурсите, механизмите за спречување непотребно одвојување на децата и доказите за постигнати исходи;
- да се идентификуваат и рангираат празнините меѓу потребите и постојните одговори;
- да се предложат релевантни, изводливи, одржливи и временски определени препораки со јасно дефинирани носители и предуслови.

4. Аналитички пристап и клучни поими

Проценката ќе се спроведе како проценка заснована на човековите права и комбинирани истражувачки методи (rights-based mixed-methods needs assessment). Таа треба да ги поврзе утврдените потреби и ризици со постојните услуги, институционалните одговори и расположливите ресурси, за да ги идентификува и приоритизира празнините меѓу потребната и реалната состојба.

Анализата не треба да се ограничи на опишување на состојбата. Консултантот треба, врз основа на расположливите докази, да ги испита врските меѓу факторите, ризиците и исходите и да образложи преку кои механизми еден фактор влијае врз друг. За секоја приоритетна препорака треба да биде јасна аналитичката логика: фактор/причина → ризик → постоен одговор → утврдена празнина → засегнати групи → препорачана интервенција.

Поим	Работна дефиниција
Потреба	Утврден јаз меѓу потребната состојба или стандард и реалната состојба, потврден преку повеќе извори на докази и, кога е возможно, преку перспективата на децата и семејствата.
Производ (output)	Непосреден и мерлив резултат од спроведените активности, на пример број на семејства што добиле услуга.
Исход (outcome)	Промена кај детето, семејството, услугата или системот, на пример намален ризик од разделување, подобрена безбедност на детето или подобро родителско функционирање.
Празнина	Неодговорена или несоодветно одговорена потреба во однос на опфат, пристапност, квалитет, координација, ресурси или постигнати исходи.

5. Целна група и географски опфат

5.1. Примарна целна група

- деца без родители и родителска грижа, односно деца кои привремено или трајно не живеат под грижа на своите родители и се сместени во формална или неформална алтернативна грижа;
- деца во ризик да ја загубат родителската грижа, кај кои постојат околности што можат да доведат до одвојување од семејството доколку не се обезбеди навремена и соодветна поддршка;
- млади лица кои ја напуштаат или неодамна ја напуштиле алтернативната грижа и имаат потреба од поддршка при преминот кон самостоен живот.

Како релевантни ризици ќе се разгледуваат: сиромаштија и материјална несигурност; несоодветно домување; занемарување, злоупотреба, експлоатација и насилство; недоволни родителски капацитети; сериозно нарушени семејни односи; болест, попреченост, зависност, лишување од слобода или отсуство на родителот; бездомништво или живот и работа на улица; проблеми во менталното здравје; дискриминација и недостапност на потребната поддршка.

Сиромаштијата сама по себе не се смета за доволна причина за одвојување на детето од семејството, туку за основа за обезбедување навремена и соодветна поддршка.

Посебно внимание ќе им се посвети на децата под тригодишна возраст, децата со попреченост, децата жртви на насилство и експлоатација, браќата и сестрите изложени на разделување, децата со повеќекратни сместувања и младите кои ја напуштаат алтернативната грижа.

5.2. Секундарни целни групи

Проценката треба да ги опфати и потребите, капацитетите и пристапот до поддршка на лицата што се непосредно одговорни за грижата и благосостојбата на децата, вклучително:

- родители и други членови на биолошкото семејство;
- роднински згрижувачи;
- старатели;
- згрижувачки семејства;
- интервентни и специјализирани згрижувачи;
- стручни лица и персонал во услугите за алтернативна грижа.

Семејствата и лицата што обезбедуваат грижа се опфаќаат за да се утврдат нивните потреби, родителски и згрижувачки капацитети, достапната поддршка и факторите што придонесуваат за зачувување на семејството, безбедна реинтеграција или обезбедување квалитетна алтернативна грижа.

5.3. Други учесници и клучни информатори

- центри за социјална работа и органи на старателство;
- надлежни министерства, јавни установи и институции;
- единици на локалната самоуправа;
- даватели на социјални, здравствени и други услуги;
- установи и организации што обезбедуваат алтернативна грижа или поддршка на семејства;
- граѓански и меѓународни организации;
- професионалци што непосредно работат со деца и семејства;
- други релевантни носители на должности, донесувачи на одлуки и претставници на заедницата.

Овие групи ќе бидат вклучени заради мапирање и оценување на постојните услуги, надлежности, ресурси, механизми за координација, празнини во системот и можности за развој на одржливи одговори.

5.4. Географски опфат

Проценката ќе се спроведе во Скопскиот, Вардарскиот и Југоисточниот плански регион. **Скопски плански регион** – 17 општини: Аеродром, Арачиново, Бутел, Гази Баба, Ѓорче Петров, Зелениково, Илинден, Карпош, Кисела Вода, Петровец, Сарај, Сопиште, Студеничани, Центар, Чаир, Чучер-Сандево и Шуто Оризари. **Вардарски плански регион** – 9 општини: Велес, Градско, Демир Капија, Кавадарци, Лозово, Неготино, Росоман, Свети Николе и Чашка. **Југоисточен плански регион** – 10 општини: Богданци, Босилово, Валандово, Василево, Гевгелија, Дојран, Конче, Ново Село, Радовиш и Струмица. Локалните наоди ќе се споредат со релевантните регионални и национални податоци.

6. Опфат и клучни истражувачки прашања

Во почетниот извештај, прашањата ќе бидат операционализирани во истражувачка матрица со показатели, извори, методи и начин на анализа. Подолу се наведени најмногу пет прашања по област.

6.1. Локален контекст

- Кои политички, економски, социјални, демографски и институционални карактеристики го определуваат локалниот контекст и по што тој се разликува од националната состојба?
- Кои трендови и фактори најсилно влијаат врз благосостојбата и остварувањето на правата на целната група?

- Како сиромаштијата, невработеноста, миграцијата, нееднаквоста, дискриминацијата, пристапот до основни услуги и кризните состојби меѓусебно се поврзуваат и го зголемуваат ризикот?
- Кои фактори претставуваат можности, кои закани, а кои имаат неизвесно влијание врз идните интервенции?
- Кои локални специфики треба да се земат предвид при планирањето на програмите, партнерствата и застапувањето?

6.2. Состојба и благосостојба на целната група

- Кои деца, млади и семејства ја сочинуваат целната група, каде се наоѓаат, колкав е нивниот проценет број и кои подгрупи се најранливи?
- Кои права најчесто се прекршуваат или недоволно се остваруваат, со какви последици и кои непосредни, основни и структурни причини придонесуваат за нив?
- Како ризиците и состојбите се разликуваат според возраст, пол, попреченост, етничка припадност, социоекономска положба, место на живеење и други релевантни карактеристики?
- Кои се причините и обрасците на влез, престој, излез и повторно влегување во алтернативна грижа и какви се можностите за спречување на разделувањето, семејна реинтеграција, посвојување и самостоен живот?
- Кои потреби и приоритети ги истакнуваат самите деца, младите и семејствата и кои важни податоци недостигаат?

6.3. Одговор на институциите и организациите

- Кои закони, политики, надлежности, услуги, мерки и програми постојат и во која мера се усогласени со правата на детето, Насоките на ОН и националните стандарди?
- Кому му се достапни услугите, со каков опфат, капацитет, квалитет и континуитет и кои групи или локации остануваат неопфатени?
- Кои механизми за превенција и gatekeeping го спречуваат непотребното одвојување и влегување во алтернативна грижа и колку ефективно функционираат?
- Кои ресурси и механизми за координација, упатување, финансирање, следење, евалуација и учество на корисниците постојат и кои се нивните силни страни и слабости?
- Кои производи и, особено, кои исходи ги постигнуваат услугите за децата и семејствата и со какви веродостојни докази се потврдуваат тие промени?

6.4. Празнини, чинители и препораки

- Кои потреби и повреди на правата се целосно, делумно, несоодветно или воопшто неодговорени од постојниот систем?
- Кои празнини треба да добијат приоритет според нивната распространетост, тежина, итност, влијание врз најранливите, недостигот на одговор, изводливоста и потенцијалот за одржливост?
- Кои чинители се поврзани со секоја приоритетна празнина и какви се нивните надлежности, интереси, влијание, ставови, капацитети и меѓусебни односи?
- Кои чинители се најдобро позиционирани да одговорат, земајќи ги предвид нивната законска одговорност, посветеност, функционални и финансиски капацитети?
- Кои интервенции се најрелевантни, изводливи и одржливи, каква промена се очекува да постигнат и каква улога треба да имаат СОС Детско село и другите чинители?

7. Методологија и стандарди

Избраниот експерт/тим ќе предложи детална методологија, која мора да биде одобрена од Нарачателот пред почетокот на теренската работа. Методологијата треба да комбинира квантитативни и квалитативни методи и да обезбеди анализа на обемот, распределбата, причините, меѓусебното влијание на релевантните фактори и ефективностa на постојните одговори.

- кабинетски преглед на закони, политики, стратегии, буџети, административни и статистички податоци, извештаи, евалуации и релевантни истражувања;
- полуструктурирани интервјуа со институции, локални власти, даватели на услуги, организации и други клучни чинители;
- фокус-групи, консултации и/или партиципативни работилници со деца, млади, родители, згрижувачи и професионалци, кога е етички оправдано и методолошки потребно;
- мапирање на услугите, механизмите за спречување непотребно одвојување на детето од семејството и негово сместување во алтернативна грижа (gatekeeping) и чинителите, вклучувајќи анализа на достапноста, капацитетите, координацијата, ресурсите и одржливоста;
- да се анализира поврзаноста меѓу вложените ресурси, спроведените активности, непосредните резултати и постигнатите промени кај децата и семејствата, врз основа на достапни и проверливи докази;
- валидација на прелиминарните наоди, причинско-последичните врски, празнините и препораките со Нарачателот и избрани чинители.

7.1. Триангулација и квалитет на доказите

Клучните наоди треба да се триангулираат најмалку преку комбинација од: (1) секундарни и административни податоци, (2) перспективи на децата, младите и семејствата и (3) перспективи на институциите и давателите на услуги. Кога изворите даваат различни или спротивставени наоди, разликите треба експлицитно да се прикажат, аналитички да се разгледаат и да се земат предвид при формулирањето на заклучоците и препораките.

7.2. Етика и заштита на податоците

Методологијата мора да ги почитува најдобриот интерес на детето, доброволното и информирано учество, доверливоста, недискриминацијата и принципот „не наштетувај“. За директно учество на деца се применуваат процедури за заштита на деца, согласност/одобрение и методи соодветни на возраста и развојните капацитети.

Ќе се прибираат само податоци неопходни за целите на проценката, согласно принципот на минимизација на податоците. Директни идентификатори не се прибираат освен кога тоа е строго неопходно и правно оправдано. Податоците му се доставуваат на Нарачателот во анонимизирана форма или, кога целосната анонимизација не е можна, во соодветно псевдонимизирана форма, согласно применливата регулатива.

8. Задачи на експертот/тимот

1. Да одржи почетен состанок и да ги прецизира опфатот, локациите, прашањата, примерокот, изворите и планот за работа.
2. Да изработи почетен извештај со истражувачка матрица, методологија, инструменти, план за триангулација, етички мерки, ризици и динамика.
3. Да спроведе кабинетско и теренско истражување и безбедно да управува со податоците.
4. Да изврши анализа и синтеза на доказите, вклучително причинско-последична анализа, анализа на исходите, мапирање на услуги и чинители и приоритизација на празнините.

5. Да спроведе презентација и работилница за валидација и да документа како се адресирани добиените коментари.
6. Да подготви нацрт и конечен извештај на македонски и англиски јазик со сите договорени прилози.

9. Очекувани испораки

Сите испораки подлежат на преглед и писмено одобрување од Нарачателот. Конечниот извештај треба да биде јасен и концизен, по правило до 35 страници без прилозите, и да биде доставен на македонски и англиски јазик.

Бр.	Испорака и минимална содржина
1	Почетниот извештај се доставува најдоцна во рок од 10 календарски дена од денот на потпишувањето на договорот
2	Документот со прелиминарните наоди и презентацијата се доставуваат најдоцна до крајот на седмата календарска седмица од денот на потпишувањето на договорот . Работилницата за валидација се одржува во истиот период, во термин договорен со Нарачателот.
3	Нацртот на конечниот извештај се доставува најдоцна во рок од 7 календарски дена од денот на одржувањето на работилницата за валидација
4	Конечниот извештај и придружните материјали се доставуваат најдоцна во рок од 7 календарски дена од денот кога консултантот ќе ги прими консолидираните коментари од Нарачателот .

10. Времетраење и организација на работата

За наведениот опфат во три плански региони и за подготовка на конечен извештај на два јазика се препорачува ангажман од **35 експертски дена**, распределени во период од приближно девет календарски седмици. Понудувачот треба да предложи детален распоред и да ја образложи секоја отстапка од препорачаната распределба.

Фаза	Клучни активности	Експертски денови	Календарска рамка
1. Почетна фаза	Почетен состанок, прецизирање на опфатот и локациите, план за работа	2	Седмица 1
2. Кабинетско истражување	Преглед на документи, статистики, политики, буџети и постојни докази	3	Седмици 1–2
3. Истражувачки дизајн	Матрица, примерок, инструменти, етички протоколи и координација	3	Седмица 2
4. Теренско истражување	Интервјуа, фокус-групи/работа со деца и прибирање податоци во трите региони	12	Седмици 3–5
5. Анализа и триангулација	Обработка, причинско-последична анализа, анализа на исходи и триангулација	5	Седмици 5–6
6. Празници и чинители	Мапирање, оценување на чинителите и рангирање на празнините	2	Седмица 6
7. Валидација	Подготовка и спроведување работилница; обработка на коментари	1	Седмица 7
8. Нацрт-извештај	Пишување и интерна проверка на квалитетот	4	Седмица 8
9. Финализација	Ревизии, конечна македонска верзија, англиска верзија и завршна проверка	3	Седмица 9
	Вкупно	35	Приближно 9 седмици

Роковите започнуваат да се пресметуваат од првиот нареден календарски ден по настанот од кој зависи нивното исполнување. Евентуалната промена на роковите се договара однапред и се потврдува во писмена форма.

Експертот/тимот ќе известува до Директорот за развој на програми и ќе соработува со назначен координатор и релевантниот тим на СОС Детско село. Нарачателот ќе обезбеди расположлива документација, воведни контакти и консолидирани коментари во договорените рокови.

11. Потребен профил

- минимум втор циклус – постдипломски студии во општествени науки, економија и бизнис или друга релевантна област;
- најмалку пет години релевантно професионално искуство и докажано искуство во проценки на потреби, истражувања или евалуации;
- познавање на правата на детето, системот за социјална и детска заштита, алтернативната грижа и превенцијата на разделување на семејството;
- искуство со квантитативни и квалитативни методи, триангулација, анализа на причинско-последични врски, партиципативна работа и анализа на политики и услуги;
- докажано искуство во етичко истражување со ранливи групи и заштита на лични податоци;
- одлично писмено изразување на македонски и работно познавање на англиски јазик; познавањето други локални јазици е предност.

Може да се пријави индивидуален експерт или тим. Кај тимска понуда мора да се наведат раководителот на тимот, улогите, распределбата на експертските денови и одговорноста за контрола на квалитетот.

12. Содржина на понудата

- писмо за интерес и кратко претставување на понудувачот/тимот;
- техничка понуда (најмногу 6 страници) со разбирање на задачата, методологија, работен план и тим;
- биографии на предложените експерти и до три релевантни референци/примероци од слична работа;
- финансиска понуда во која се наведени вкупниот нето-износ (вклучувајќи ги сите трошоци за извршување на анализата), преку потребниот број експертски денови и нето-цената за еден експертски ден;
- изјава за достапност и непостоење на судир на интереси.

13. Начин и рок за доставување

Понудата се доставува електронски на [melina.tagarinska@sos.org.mk], со наслов „Понуда – Проценка на потреби“, најдоцна до [01 Октомври 2026].

14. Доверливост, сопственост и заштита

Сите собрани податоци и изработени производи се доверливи и се користат исклучиво за оваа задача. Авторските права врз финалните производи му припаѓаат на Нарачателот, освен ако со договор не е поинаку определено. Избраниот експерт/тим ќе ги почитува политиките на СОС Детско село за заштита на деца, спречување сексуална експлоатација, злоупотреба и вознемирување, заштита на лични податоци и професионална етика.

Прилог 1. Минимална структура на конечниот извештај

1. Извршно резиме: главни наоди, приоритетни празнини, заклучоци и препораки.
2. Вовед: цел, предмет, географски и тематски опфат, целна група и ограничувања.
3. Методологија: истражувачки дизајн, примерок, извори, инструменти, триангулација, етички мерки и ограничувања на податоците.
4. Локален контекст: клучни карактеристики, трендови, причинско-последични врски, можности и закани.
5. Состојба и благосостојба на целната група: профил, обем, права, ризици, причини, нееднаквости и перспективи на децата и семејствата.
6. Одговор на институциите и организациите: рамка, услуги, gatekeeping, опфат, квалитет, координација, ресурси, производи, исходи и докази.
7. Анализа и приоритизација на празнините согласно договорените критериуми и тежини.
8. Анализа на клучните чинители: надлежности, интерес, влијание, став, капацитет, односи и најдобра позиционираност.
9. Заклучоци: синтетизирана интерпретација на наодите и одговор на истражувачките прашања.
10. Приоритизирани препораки: интервенции, очекувани исходи, носители, партнери, временска рамка, ресурси, ризици, предуслови, одржливост и показатели.
11. Библиографија и извори на податоци.
12. Прилози: инструменти, матрица на истражувачки прашања, дополнителни табели, матрица на празнини, анализа на чинители, матрица на препораки и анонимизирани податоци.